

Tearing Apart the Land : Islam and Legitimacy in Southern Thailand

สมัชชา นิลปัทม์

นศ.ม. (การสื่อสารมวลชน) อาจารย์,
คณะวิทยาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

E-mail: samatcha-n@bunga.pn.psu.ac.th

DUNCAN McCARGO. (2008). **Tearing Apart the Land : Islam and Legitimacy in Southern Thailand.** Cornell University Press, Pp. 235.

สำหรับผู้สนใจที่จะศึกษาเรื่องราวของปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ และการก่อการร้ายร่วมสมัย หากเขาสนใจที่ลงพื้นที่เพื่อศึกษานามวิจัย อันเข้มข้นแห่งนี้ หนังสือ Tearing Apart the Land: Islam and Legitimacy in Southern Thailand โดย Duncan McCARGO จัดได้ว่าเป็นตัวเลือกแรกๆ ที่สมควรอ่าน เพราะหนังสือเล่มดังกล่าวถูกกล่าวขวัญถึงอย่างกว้างขวาง ทั้งในกลุ่มนักวิชาการ นักยุทธศาสตร์ศึกษา และที่หนังสือเล่มหนึ่งได้ถูกยกให้เป็น

311

ปีที่ 19
ฉบับที่ 1
ม.ค.
-
มี.ค.
2556

ประหนึ่งไกด์บุ๊กของการศึกษางานภาคใต้ไปแล้ว หนังสือเล่มนี้ จึงมีทั้งคนที่อยากดำเนียรอยตามแหล่งข้อมูลหลักในเล่มและกระหายที่จะโต้แย้งข้อเสนอมองของเขาอยู่ในคราเดียวกัน

ดันแคน แมคคาโก (Duncan McCARGO) เป็นศาสตราจารย์ประจำสำนักศึกษาศาสตร์และการระหว่างประเทศแห่งมหาวิทยาลัยลีดส์, ประเทศอังกฤษ ดันแคน แมคคาโก ถือได้ว่า เป็นนักวิชาการระดับ “บิ๊กเนม” ที่มีชื่อเสียงมากคนหนึ่งในกลุ่มแวดวงการศึกษาด้าน

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ งานการศึกษาของเขานั้นครอบคลุมไปหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมืองการปกครอง ความขัดแย้งครอบคลุมไปถึงมิติด้านสื่อและวัฒนธรรม ดังจะปรากฏอยู่ในงานศึกษาหลายชิ้น ทั้งนี้ยังเน้นหนักไปที่กรณีศึกษาจากประเทศไทยอีกด้วย

หากได้ย้อนศึกษางานของเขาในห้วง 1 ทศวรรษที่ผ่านมาจะพบว่าส่วนใหญ่ล้วนแต่เป็นงานเกี่ยวกับอาณาบริเวณศึกษา เอเชีย-แปซิฟิก สื่อการเมืองและปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ตามลำดับต่อไปนี่คือ **Mapping National Anxieties (2012)**, **Tearing Apart the Land: Islam and Legitimacy in Southern Thailand (2008)**, **Rethinking Thailand's Southern Violence (2007)**, **The Thaksinization of Thailand (2005)**, **Media and Politics in Pacific Asia (2005)** โดยยังไม่นับรวมบทความที่เกี่ยวข้องกับการเมืองไทยและปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้จำนวนมากถึง 50 ชิ้น นับตั้งแต่ปี 1997 เป็นต้นมา โดยผลงานที่เคย

ถูกกล่าวถึงมากที่สุดชิ้นหนึ่งเกี่ยวกับการเมืองไทยก็คือ งานที่ชื่อ Chamlong Srimuang and the new Thai politics. (1997) (จำลอง ศรีเมืองและการเมืองใหม่, 2540)

สำหรับงานเขียน **Tearing Apart the Land: Islam and Legitimacy in Southern Thailand** ที่ได้กล่าวถึงในการปริทัศน์ฉบับนี้ แม็กคาร์โก เขียนขึ้นจากการเก็บข้อมูลและเข้าถึงข้อมูลอย่างน่าสนใจ โดยเขาแสดงเจตจำนงอย่างชัดเจนต่อความพยายามที่เข้าถึงข้อมูลชั้นปฐมภูมิ มากกว่าที่จะใช้ข้อมูลทุติยภูมิอย่างนักวิจัยคนอื่นๆ ที่มักนิยมทำกันในเวลาที่ไล่เลี่ยกัน นั่นหนึ่งคือการตอบโต้อย่างเจ็บแสบต่อกระบวนการศึกษาของผู้เชี่ยวชาญด้านการก่อการร้ายที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องของตัวเองเขียนน้อยมาก ทั้งยังสร้างข้อเสนองจากแหล่งข่าวทุติยภูมิเช่น ข่าวตัดจากหนังสือพิมพ์และข้อมูลอินเทอร์เน็ต จนมีคำแตกตั้นจากนักวิชาการหลายคนว่าก่อนที่จะต่อสู้กับ ‘สงครามต่อต้านการก่อการร้าย’ (war on terror) ก็ควรที่จะต่อสู้กับ ‘สงครามต่อต้านข้อมูลที่ผิดพลาด’ (war on error) เสียก่อน

โดยเทรนด์การศึกษาที่มีอิทธิพลอย่างมากในขณะนั้นก็คือ ความคิดที่ว่า ขบวนการอิสลามมุ่งเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างถึงรากถึงโคน (Radicalism) มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องในภูมิภาคนี้ กลับสวนทางกับข้อมูลที่พบว่า ความเข้มแข็งของขบวนการดังกล่าวลดลงอย่างมีนัยสำคัญมาตั้งแต่ปี 2543-2550 งานของแม็กคาร์โก จึงมีเป้าหมายในการพยายามที่จะอธิบายภาพความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ลงไปในระดับรายละเอียด โดยให้ข้อสังเกตว่า รัฐไทยประสบความสำเร็จอย่างยิ่งในการสถาปนาการปกครองที่ชอบธรรมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีประชากรส่วนใหญ่เป็นมุสลิม

จากข้ออ่อนของการได้มาซึ่งข้อมูลซึ่งมาจากแหล่งทุติยภูมิเป็นหลักซึ่งล้วนแต่เป็นข้อมูลที่ขัดแย้งกัน เขาจึงแนะแนวหน้ที่จะได้ข้อมูลปฐมภูมิ และใช้เวลาประมาณปีเศษในการลงภาคสนาม โดยใช้มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีเป็นฐาน โดยมีผู้ให้สัมภาษณ์มาจากหลากหลายอาชีพ เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างที่มีผู้ให้ข้อมูลมากถึง 270 คน

รวมถึงการใช้การสังเอยอย่างมีส่วนร่วมในวงสัมมนาที่มีอยู่ถนัดในห้วงเวลานั้น

นอกจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมแล้ว เขายังใช้ข้อมูลปฐมภูมิอื่นๆ ที่ยังไม่ได้ตีพิมพ์หรือเผยแพร่มาก่อนที่น่าสนใจก็คือ “ใบปลิว” ที่ไม่ระบุชื่อผู้เขียนจำนวนร้อยกว่าฉบับที่กระจายอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ระหว่างปี 2547-2549 และยังมีความเรียงจำนวน 96 เรื่อง ที่เขียนมาจากในค่ายผู้มอบตัวของกองทัพบกในปี 2548 เขายังมองว่าแผ่นใบปลิวจากกลุ่มนิรนามนี้จัดเป็นข้อมูลที่สำคัญเป็นพิเศษ เพราะขบวนการก่อความไม่สงบไม่เคยมีคำแถลงออกมาอย่างเป็นทางการเลย ซึ่งอาจพออนุมานได้ว่าน่าจะเป็นเสียงเรียกร้องของพวกเขาที่ใกล้เคียงที่สุดจากแหล่งข้อมูลที่พอจะเข้าถึงได้

เทคนิคการลงภาคสนามก็เป็นประเด็นที่น่าสนใจ แม็กคาร์โกเขียนไว้ว่า เขาเลือกที่จะใช้การเดินทางเก็บข้อมูลภาคสนาม ด้วยการซื้อรถเมอซิเดสเบนซ์เก่ารุ่น 1989 ด้วยเหตุผลที่ว่าเป็นชนิดที่พวกคนขับแท็กซี่ชาวมลายูมุสลิมในชายแดนใต้โปรดปรานเป็นพิเศษ เขาใช้รถคันนี้สัมภาษณ์แบบ “เจาะ” แล้ว “จาก” (ใช้ถ้อยคำเลียนแบบยุทธวิธีแบบกองโจร Hit and Run ที่เข้าดีแล้วแผ่น : ผู้เขียน) โดยพยายามกลับเข้าถึงตัวเมืองปัตตานีให้ทันก่อนมืด (ราวๆ 1 ทุ่ม) เพื่อหลีกเลี่ยงตะปูเรือใบและความเสี่ยงอื่นๆ และก็พบว่าเมื่อรถมีปัญหา ก็จะมีชาวบ้านที่ใจดีเมตตาช่วยได้ทันทีทุกครั้งไป ซึ่งรถเมอซิเดส - เบนซ์คันนี้เป็นตัวช่วยสร้างสัมพันธไมตรีได้ดียิ่งยวด ทำให้ได้มีโอกาสได้สร้างบทสนทนาหลายๆ ครั้งกับผู้ชายในพื้นที่

นอกจากนี้ เขายังพยายามอย่างยิ่งในการกำจัดความระแวงเกี่ยวกับการทำงาน ซึ่งคนในพื้นที่มักมองชาวตะวันตกเชื่อมโยงเข้ากับการทำงานของหน่วยสืบราชการตะวันตกอย่างเลี่ยงได้ยาก เขาจึงแสวงหาวิธีการต่างๆ เพื่อโยนให้เห็นความสัมพันธ์กับสถาบันการศึกษาที่เขาพำนักคือ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ด้วยการแจกนามบัตรที่มีเครื่องหมายมหาวิทยาลัย แม็กคาร์โก เล่าถึงการแจกนามบัตรไว้ว่าได้ทำการแจกไป

ทั้งหมดประมาณหนึ่งพันใบ ในรถก็มีป้ายอนุญาตให้จอดที่มหาวิทยาลัย
แปะไว้ที่กระจกด้านหน้า สมุดจดทั้งหลายก็มีตราสัญลักษณ์มหาวิทยาลัย
ทุกหน้า รวมถึงการกล่าวถึงโต๊ะทำงานในคณะรัฐศาสตร์และที่พักอยู่ใน
แฟลตอาจารย์ ม.อ.ปัตตานี อยู่เสมอ ซึ่งก็ทำให้น่าเชื่อถือยิ่งขึ้นในสายตา
ผู้ที่เขาติดต่อด้วย

แม้การโกยระมัดระวังตัวอย่างมาก ต่อการแต่งกายลงพื้นที่ภาคสนาม
ด้วยการเก็บชายเสื้อไว้ในกางเกงโดยไม่ใส่เสื้อทับและไม่ถือถุงใดๆ ทั้งหมด
มีเพื่อแสดงตัวว่าไม่ได้ “พกอะไรติดมา” (หมายถึงปืน) ในระหว่างการลง
สนามต่างๆ ที่ก่อนมาจากอังกฤษเขาลังเลว่า จะซื้อเสื้อเกราะกันกระสุนและ
เข้าเรียนวิชาการยุทธการขับรถเพื่อต่อสู้กับการก่อการร้ายดีหรือไม่ แต่ก็
เปลี่ยนใจที่จะไม่ฝึกและพบความจริงในภาคสนามว่า ในระหว่างการเดินทาง
เขาไม่เคยเจอทำที่เป็นศัตรูโดยเปิดเผยจากผู้ให้ข้อมูล กลับได้พบ
ความใจดีและความโอบอ้อมอารีในฐานะเจ้าบ้านจากสมาชิกของชุมชน
มากเป็นพิเศษ ในฐานะที่เป็นนักวิชาการตะวันตก มักจะได้รับการยอมรับ
ในฐานะที่เป็นคนนอกผู้ไม่มีส่วนได้ส่วนเสียแต่จะเป็นผู้ให้ข้อมูลกับโลก
ภายนอกเกี่ยวกับสถานการณ์ในสามจังหวัดนี้ คนที่ดูเหมือนจะระแวงมาก
ที่สุด กลับเป็นบุคลากรฝ่ายทหารระดับล่างที่อาจจะมองว่าเป็นไปได้ที่เขาจะ
ไปเข้าข้างฝ่ายมลายูมากกว่า

ในส่วนของบทนำนั้น เขาพยายามที่จะตั้งข้อสังเกตต่อความคลุมเครือ
ของสิ่งที่เรียกกันว่า “ปัตตานี” อันเป็นที่มาของปัญหาทั้งหลายทั้งปวง เขาเริ่ม
จากการเอ่ยถึงแผ่นป้ายให้ข้อมูลการท่องเที่ยวแผ่นหนึ่งหน้ามีสยิดกรือเซะ
ที่มีรอยกระสุนปืนจากการปะทะครั้งสำคัญ เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2547
โดยกระสุนนั้นยิงทะลุตัว t ตัวหนึ่งซึ่งเป็นตัวสะกดของคำว่า Pattani
(ปัตตานี) ให้เหลือเพียงคำว่า Patani (ปาตานี) เคยมีผู้พยายามอธิบายว่า
“Pa(t)tani” นั้นสะท้อนให้เห็นความขัดแย้งหลักที่ดำรงอยู่ระหว่างวาทกรรม
“(อาณาจักร) ปาตานี” และ “(จังหวัด) ปัตตานี” คำแรกนั้นได้สะท้อนให้เห็น
ความปรารถนาทางการเมืองที่ยึดโยงอยู่กับประวัติศาสตร์เหนือพื้นที่อัน

ยาวนาน ขณะที่คำหลังที่เป็น หนึ่งในชื่อจังหวัดชายแดนภาคใต้ภายใต้กรอบโครงสร้างการเมืองการปกครองของรัฐไทย ซึ่งกระบวนการต่อรองระหว่างสองวาทกรรม ในสนามความขัดแย้งนี้ยังคงดำรงอยู่เสมอมา

แม้การ์โก พยายามที่จะสำรวจข้อสมมติฐานอันหลากหลายของข้อเสนอว่าด้วยคำอธิบายปัญหาความรุนแรงหลักของจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไล่เรียงมาตั้งแต่การบริหารงานที่ผิดพลาดของรัฐบาลทักษิณ, ความคับข้องหมองใจ, พัฒนาการทางการเมืองที่เปลี่ยนไป, บังคับภายนอก โดยอ้างเครือข่ายญาติในระดับสากลและข้อเสนอสุดท้าย ที่ตัวเขาเสนอว่าดูมีความน่าเชื่อถือมากที่สุดคือ การมองว่าความรุนแรงนี้เกิดขึ้นจากความปรารถนาของ “กลุ่มแบ่งแยกดินแดน” ที่ดูเหมือนจะเกิดกระแสความขัดแย้งช่วงต้นๆ ในภูมิภาคนี้เดิมทีหลังเดือนมกราคม 2547 ไม่นาน มีการยอมรับคำอธิบายอื่นๆ กันอย่างกว้างขวาง แต่พอถึงกลางปี 2549 เขาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นมุสลิมยอมรับโดยทั่วไปว่า กลุ่มเคลื่อนไหวที่ใช้ความรุนแรงอันโหดเหี้ยมคือกลุ่มขบวนการก่อความไม่สงบ แต่สิ่งท้าทายก็คือการทำความเข้าใจธรรมชาติที่แท้จริงของความเคลื่อนไหวเหล่านี้ว่าเงื่อนไขอะไรบางอย่างที่ก่อให้เกิดสิ่งเหล่านี้ขึ้น มีการจัดองค์กรอย่างไร และมีใครบ้างเป็นผู้สนับสนุนจริงๆ แล้วเป็นขบวนการทางการเมืองหรือไม่ และมีการแทรกเอาความคิดโหวหาร และน้ำเสียงแบบอิสลามนิยมหรือกลุ่มญาติขาดมากน้อยเพียงใด

กรอบหนึ่งซึ่งเขานำมาใช้ในการมองก็คือการวิเคราะห์ของโมฮัมหมัด ฮาเฟซ (Mohammed Hafez) จากงานที่ชื่อว่า *Why Muslims Rebel* (เหตุใดมุสลิมจึงก่อกบฏ) นำมาปรับใช้ในการมองปัญหาภาคใต้ของประเทศไทย โดยแม้การ์โกใช้กรอบการมองว่า ความเคลื่อนไหวของกลุ่มนักรบในภาคใต้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางการเมืองที่รัฐไทยมีส่วนก่อขึ้น ซึ่งประสบความสำเร็จในตอนต้นแต่กลับถูกกดกร่อนลงไปมากที่สุด จากการที่ความพยายามดึงชนชั้นนำชาวมุสลิมเข้ามาร่วมงานผ่านทางกระบวนการความร่วมมือและการบีบบังคับ ข้อเสนอของไทยในการให้มีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มขึ้นเริ่มมีคนจับตามากขึ้นเรื่อยๆ ว่าเป็นแผนการ

ที่ ทำอย่างเป็นระบบ เพื่อกระตุ้นชาวมุสลิมออกไปจากการมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพในการจัดการกิจการของพวกเขาเอง ผู้นำสายกลางในชายแดนได้ถูกจับกุม ทำให้พวกเขาสูญเสียความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม ปฏิบัติการปราบปรามของรัฐ โดยเฉพาะการกระทำทารุณเป็นสิ่งที่ไม่ดีผลาดและถูกดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง ในรัฐบาลทักษิณสมัยแรกได้เปิดโอกาสให้พวกกลุ่มนักรบลดความน่าเชื่อถือของผู้นำสายกลางและอ้างความชอบธรรมทางศีลธรรมในการต่อสู้โดยใช้ความรุนแรง กลุ่มนักรบเหล่านี้ได้สร้างรูปแบบโครงสร้างการขับเคลื่อนเฉพาะกลุ่มขึ้นใหม่และใช้วิธีการต่อสู้แบบโฆษณาชวนเชื่อเพื่อแสวงหาเหตุผลข้ออ้างรองรับความรุนแรงที่กระทำต่อพลเรือน

เขาเสนอว่า การต่อสู้กับขบวนการเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยทั้งยุทธศาสตร์ที่หาญกล้าในการเปิดพื้นที่ทางการเมืองเพื่อผนวกรวมให้เข้าสู่ระบบ (political inclusion) ซึ่งในกรณีนี้อาจจะหมายถึงการเสนอให้มีการปกครองตนเองในรูปแบบหนึ่งและประสานกับการใช้มาตรการที่เข้มแข็งกับผู้ก่อความรุนแรง มีแต่สองแนวทางที่ใช้ควบคู่กันนี้เท่านั้นที่จะช่วยให้มีความหวังจะทำให้พวกกลุ่มนักรบอ่อนกำลังลงและนำพวกเขาเหล่านั้นมาสู่การเจรจาได้

ทั้งนี้ ยังย้ำอย่างหนักแน่นอีกว่า ศาสนาอิสลามไม่ได้เป็น “สาเหตุ” ที่เด่นชัดของความรุนแรงทางการเมือง หากแต่เป็นกรอบคิดในเชิงอุดมการณ์ที่ศาสนาอิสลามเป็นทรัพยากรในเชิงความชอบธรรมซึ่งกลุ่มขบวนการค่อยๆ จับเป็นประเด็นขึ้นมา

ประเด็นที่แม้การโกหกขึ้นมาพูดอย่างมีนัยสำคัญก็คือประเด็นปัญหา “โรคความชอบธรรมบกพร่อง” (legitimacy deficit) ซึ่งหมายถึงความอ่อนแอและเป็นภาวะที่ “อำนาจ” ประสบกับปัญหา โดยจะมีผลรุนแรงเมื่อผู้ถูกปกครองถอดถอนความยินยอมพร้อมใจนี้ออกไป โดยมีข้อน่าสังเกตก็คือหลังจากปี 2547 วิถีความชอบธรรมนี้ได้เปลี่ยนแปลงจากที่เคยขาดแคลนเพียงชั่วคราวชั่วคราวขยายไปสู่การถอดถอนความชอบธรรมในที่สุด

ในประเด็น“ความชอบธรรมบกพร่อง”นี้จึงถูกย้ำอย่างหนักแน่นไปตลอดทั้งเล่มว่าปัญหาภาคใต้เป็นปัญหาทางการเมืองที่ต้องแก้ด้วยกระบวนการทางการเมืองเท่านั้น ซึ่งหากได้อ่านอย่างพินิจแล้ว การทำความเข้าใจจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างทะลุปรุโปร่งก็จะเป็นเครื่องมือหนึ่งในการทำความเข้าใจการเมืองไทยภาพใหญ่ได้อีกด้วย

โครงสร้างเนื้อหาหลักของหนังสือ **Tearing Apart the Land: Islam and Legitimacy in Southern Thailand** แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ด้วยชื่อบทอันสั้นกระชับคือ อิสลาม (Islam) การเมือง (Politic) ความมั่นคง (Security) และพวกนักรบ (Militants) ซึ่งเขาได้เขียนเอาไว้ในช่วงท้ายของบทนำว่า “หนังสือเล่มนี้อุทิศเนื้อหาสองบทให้เกี่ยวโยงกับคำถามเรื่องทรัพยากรในเชิงความชอบธรรมและอัตลักษณ์ และเรื่องราวที่โยงกันกับทรัพยากรในเชิงสถาบัน โดยมุ่งเน้นไปที่ประเด็นเกี่ยวกับศาสนาอิสลามและการเมืองก่อนที่จะไปพิจารณาต่อในเรื่องการปราบปรามและข้อบกพร่องของกลไกด้านความมั่นคงของไทย และจากนั้นถึงจะอภิปรายอย่างละเอียดเรื่องโครงสร้างการขับเคลื่อนของขบวนการนักรบปาตานีที่ปรากฏเป็นเพียงเงากลางๆ”

อิสลาม คือ ชื่อบทแรกของหนังสือเล่มนี้ ในบทนี้เป็นความพยายามในการอธิบายถึงพลวัตของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับประเด็นศาสนาอิสลามซึ่งถือเป็นเสาหลักที่สำคัญของของสังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญมาตั้งแต่ทศวรรษที่ 1970 เป็นต้นมา โดยมีปัจจัยหลายอย่างที่นำพามาสู่การทำลายสิทธิอำนาจในทางศีลธรรมและจิตวิญญาณของกลุ่มผู้นำศาสนาที่ทำให้มัสยิดและโรงเรียนปอเนาะในฐานะสถาบันของชุมชนอ่อนแอลง นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยมาจากภายในสังคมของคนมลายูเอง ซึ่งพบจากความตึงเครียดระหว่างสองสำนักคิด คือ สำนักคิดแบบจารีตนิยมที่สังคมให้การเคารพนับถือมานานอย่าง สำนัก “ซาฟีอียะห์” กับ กลุ่ม “สะลาฟีย” หรือสำนักคิดอิสลาม “สายตะวันออกกลาง”

แม้การโกกกล่าวถึงประเด็นนี้ว่า อาจเป็นการตีความที่ดูตื่นเขินเกินไป หากเชื่อว่าความรุนแรงในภาคใต้เป็นผลมาจากการบิดเบือนความเชื่อของ

ชาวมลายูจารีตนิยมและการทำให้วัตรปฏิบัติของกลุ่มสะลาฟีหรือสำนักคิดอิสลาม “สายตะวันออกกลาง” ผิดเพี้ยนไปนั้นเป็นเรื่องที่เข้าใจผิด เพราะการต่อสู้ที่ใช้ความรุนแรงนั้นกลับเชื่อมโยงกับโรงเรียนปอเนาะและอุลามาห์ที่มีสายสัมพันธ์กับ ‘คณะเก่า’ (สำนักคิดเก่า ซึ่งเป็นกลุ่มศาสนาอิสลามแบบจารีตนิยม: *traditionalist*) อย่างแนบแน่นและแทบจะไม่เกี่ยวข้องกับการสอนตามแนวทางสะลาฟีเลย ซึ่งหากจะขีดเส้นแบ่งอย่างชัดเจนระหว่างสำนักคิดอิสลาม “แบบจารีตนิยม” ที่มีแนวคิดแนบชิดกับแนวคิดแบ่งแยกดินแดนของชาวมลายู กับสำนักคิดอิสลาม “แบบสมัยใหม่” ซึ่งโดยเนื้อแท้แล้วมีลักษณะสากลนิยม ทั้งกลุ่มคณะใหม่ค่อยๆ ตระหนักว่าการปฏิเสธความเป็นมลายูนั้นต้องเสี่ยงกับการถูกวิจารณ์และการถูกเบียดขับให้ไปอยู่ยังชายขอบได้ง่ายอีกด้วย

นอกจากนี้ เป็นเวลากว่ากึ่งศตวรรษที่รัฐไทยมีนโยบายส่งเสริมให้เปลี่ยนโรงเรียนปอเนาะให้เป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่สอนทั้งหลักสูตรศาสนาและหลักสูตรสามัญ รัฐไทยได้รับความช่วยเหลือในด้านนี้จากครูสอนศาสนาอิสลามที่โน้มน้าวไปยังในทาง ‘คณะใหม่’ (สำนักคิดใหม่ ซึ่งเป็นกลุ่มศาสนาอิสลามแบบใหม่: *modernist*) ทั้งนี้ ได้เข้าสู่ความสัมพันธ์ในลักษณะที่ร่วมมือเป็นอย่างดีกับรัฐไทย เพื่อเผยแพร่ความคิดของพวกเขาด้วยการขยายและพัฒนากิจกรรมทางการศึกษาและในระหว่างนี้ ก็เพื่อเสริมภาวะผู้นำและความทะเยอทะยานทางการเมือง โดยความร่วมมือได้นำไปสู่การกีดกันสิทธิอำนาจในทางศีลธรรมของผู้นำที่ก่อนหน้านี้เคยได้รับการยกย่องว่า เป็นครูสอนศาสนาอิสลามที่ไม่หมกมุ่นกับทางโลกย์ แต่ได้กลีบกลายเป็นผู้แสวงประโยชน์ทางการเมืองไปเสียแล้ว

แม้การโก ธิว่าผู้นำศาสนาเหล่านี้ถูกทำให้กลายเป็นตัวแทนของเกมอำนาจทั้งในระดับประเทศและท้องถิ่น สังคมในจังหวัดที่มีประชากรส่วนใหญ่เป็นมลายูมุสลิมได้ขาดศูนย์กลางทางศีลธรรมไปเสียแล้ว การจะระบุว่าใครเป็นปราชญ์ทางศาสนาหรือ “อุลามาห์” ที่สามารถชี้แนะทางศีลธรรมทางสังคมไม่อาจทำได้ง่าย ๆ อีกต่อไป ขณะที่ชาวบ้านธรรมดาที่ยังแปลกแยกจากชนชั้นนำ

ในท้องถิ่นมากขึ้น ซึ่งนั่นนำไปสู่การขยายวิกฤตของผู้นำอย่างลึกซึ้ง

บทต่อมาใช้ชื่อว่า การเมือง แม็กคาร์โกวิเคราะห์ว่า การเมืองในจังหวัดชายแดนใต้ ยังคงมีตมและเป็นเรื่องรอมชอมแบ่งสรรผลประโยชน์เช่นเดียวกับเรื่องศาสนาในบทก่อนหน้า โดยเขาได้นำเสนอเนื้อหาบทดังกล่าวอย่างยอกย้อนและซับซ้อนหลายแง่มุมว่า การเมืองในระบบตัวแทนภายในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งในแง่ของข้าราชการและตัวแทนที่มาจากการเลือกตั้ง โดยเริ่มต้นด้วยข้อสันนิษฐานว่า “อำนาจและสิทธิอำนาจของรัฐไทยในจังหวัดเหล่านี้ไม่มีความชอบธรรมโดยสมบูรณ์ ชาวมลายูมุสลิมจำนวนมากได้แสดงความเชื่อทั้งโดยเปิดเผยและในทางลับว่ากรุงเทพฯ ไม่มีสิทธิ์ที่จะปกครองจังหวัดของพวกเขาในลักษณะรวมศูนย์อำนาจอย่างมากเท่ากับที่ปกครองส่วนอื่นของประเทศ โดยความเชื่อนี้นำไปสู่จุดยืนที่ได้รับการสนับสนุนอย่างกว้างขวางจากชาวมลายูมุสลิม คือ การเมืองท้องถิ่น ควรจะมาจากกลุ่มมลายูมุสลิมเป็นหลักและควรวางนโยบายที่เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะที่โดดเด่นของพื้นที่ ส่วนนักการเมืองในระดับชาติที่ได้รับการเลือกตั้งมาจากสามจังหวัดแห่งนี้ ควรเป็นมลายูมุสลิมในพื้นที่ซึ่งสามารถเป็นตัวแทนที่เป็นปากเสียงให้ประชากรในพื้นที่ได้อย่างเต็มที่ ทั้งยังควรมีกฎหรือพรรคการเมืองของตัวเองซึ่งจะเป็นฐานในการต่อรองกับทางกรุงเทพฯ”

แม็กคาร์โก อธิบายอีกว่าเงื่อนไขเหล่านี้ ได้กลายเป็นสูตรสำหรับ “การเมืองในระบบตัวแทนตามกรอบของไทย” กล่าวคือเป็น “การเมืองแบบตัวแทนของชนกลุ่มน้อย” ซึ่งชาวมลายูมุสลิมจะมีพื้นที่ทางการเมืองและได้สิทธิประโยชน์จำนวนหนึ่ง โดยมีต้นทุนที่ต้องแลกกับการยอมรับกรอบโครงสร้างของรัฐไทย ทั้งนี้ผู้นำทั้งหลายมักอ้างความชอบธรรมทางศีลธรรมได้จาก 7 แหล่งที่มา เพื่อเป็นหนทางนำไปสู่อำนาจทางการเมืองดังตัวอย่างต่อไปนี้ 1. เชื้อสายผู้ดีของเจ้าเมืองเก่า (วิโรจน์ พิพิธภักดี) 2. ความทุกข์ยากและการต่อสู้ดิ้นรนของครอบครัว (เด่น โต๊ะมีนา) 3. ความมีศีลธรรมและคุณธรรมส่วนตัว (วันนอร์) 4. ความทุกข์ยากและการต่อสู้ดิ้นรนส่วนบุคคล (หมอแฉะ) 5. การอุทิศตนให้แก่ผลประโยชน์ของท้องถิ่นและการบริการชุมชน

(อารีเพ็ญ, นัจมุดดีน) 6.สถานภาพด้านศาสนา (พัครุดดีน บอต่อ) 7.ชาวพุทธผู้จริงจังและไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (อนุศาสน์ สุวรรณมงคล)

ข้อสังเกตที่น่าสนใจก็คือ นักการเมืองมลายูมุสลิมในชายแดนใต้อาจเหมือนกับนักการเมืองในที่อื่นๆ ของประเทศไทย ต่างกันตรงที่ว่าพวกเขาจะต้องพยายามเสนอภาพลักษณ์ที่มีมาตรฐานสูงกว่านักการเมืองในส่วนอื่นๆ ของประเทศ โดยต้องมีความชอบธรรมทางศีลธรรมที่สอดคล้องกับพฤติกรรมจริงๆ เพราะหากแตกต่างกันเกินไปพวกเขาก็เสี่ยงที่จะพลาดจากตำแหน่งในวันเลือกตั้ง

หลังจากการรัฐประหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 สะท้อนให้เห็นว่าชนชั้นนำและกองทัพ ไม่สามารถทนดูกระบวนการของการเมืองในระบบตัวแทนที่ยุ่งเหยิงและยึดเยื้อเรื้อรังได้อีกต่อไป ในสถานการณ์เช่นนี้ชาวมลายูมุสลิมที่มีความคิดถอนรากถอนโคนบางคนมองความรุนแรงในฐานะที่เป็นหนทางของการผลักดันวาระของพวกเขาที่ได้ผลมากกว่ากระบวนการทางการเมืองในระบบตัวแทน แม้จะมีการแต่งตั้งมลายูมุสลิมคนสำคัญโดดเด่นหลายคนให้เข้าไปอยู่ในสภานิติบัญญัติแห่งชาติ หรือในที่นี้คือรัฐสภาของคณะรัฐประหารก็ตาม สถานการณ์ในภาคใต้ก็ยังคงเลวร้ายลงอย่างต่อเนื่อง

“ความรุ่งโรจน์และความล้มเหลวในทางการเมืองของกลุ่มการเมืองอย่างกลุ่มวาทะห์และ ส.ส.บางส่วนจากประชาธิปไตย ที่ไม่สามารถสร้างเอกภาพได้เหมือนอย่างคาดหวังตั้งใจไว้อย่างในอดีต ความคิดที่ว่าพื้นที่ชายแดนใต้จะสามารถรวมเป็นเสียงเดียวในการเจรจาต่อรองกับทางกรุงเทพฯ นั้นดูจะเป็นไปได้ยากกว่าที่เคยเป็นมา นี่เป็นอีกครั้งหนึ่งที่พัฒนาการในระดับประเทศได้แบ่งแยกกลุ่มผู้ลงคะแนนเลือกตั้งชาวมลายูมุสลิม แม้ว่าความล้มเหลวของการเมืองในระบบตัวแทนภายในชายแดนใต้จะไม่ได้เป็นสาเหตุโดยตรงของความรุนแรงที่ปะทุขึ้น แต่ก็ได้ช่วยให้เปิดพื้นที่ทางการเมืองซึ่งเอื้อให้ความรุนแรงเหล่านั้นเพิ่มพูนขึ้นได้”

หากย้อนไปถึงรัฐบาลเปรมเมื่อต้นทศวรรษ 1980 ได้ริเริ่มการเข้าถึง

ปัญหาในชายแดนภาคใต้โดยใช้ยุทธศาสตร์ง่าย ๆ สองประการที่เชื่อมต่อกัน อันได้แก่ การเกณฑ์ผู้นำศาสนาและครูสอนศาสนามาเป็นพวกและควบคุมอย่างกลาย ๆ ขณะเดียวกันก็เกณฑ์และควบคุมกลุ่มชนชั้นนำทางการเมืองชาวมลายูมุสลิม ส่วนบรรดาผู้ที่จับอาวุธก็ได้รับการชักชวนให้กลับเข้ามาสู่วิถีแบบไทยด้วยการเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย บริหารจัดการดังกล่าวปฏิบัติผ่านการใช้ตัวแทนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาตำบลที่มาจากการเลือกตั้ง แต่เนื่องจากประชากรมลายูมุสลิมมีสัดส่วนอยู่เพียงประมาณหนึ่งในสี่สิบของประชากรทั้งประเทศ พวกเขาจึงคงเป็นพวกชายขอบในเชิงโครงสร้างที่ทำให้ไร้อำนาจภายใต้รัฐไทยอย่างถาวร ในขณะที่เดียวกันก็ปลุกปลอบด้วยการมอบเหรียญตราสดุดีความดีงามให้กับผู้นำเป็นรายคนไป เช่น อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยจากจังหวัดชายแดนภาคใต้คนหนึ่ง

แต่แม้การโหมมองว่า “ยุทธศาสตร์การชวนมาเป็นพวกเหล่านี้ก็อันตรายนิ่งนัก เพราะกลุ่มผู้นำที่ถูกดึงไปเหล่านี้ก็จะค่อย ๆ แปรลกแยกจากประชาชนธรรมดาทั่วไปในพื้นที่นี้มากขึ้น ผู้นำมุสลิมที่โดดเด่นกลับพบว่าได้กลายเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์สำคัญของรัฐไทยไปแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มีส่วนในธุรกิจที่ทำเงินมหาศาลจากการบริหารโรงเรียน “เอกชน” สอนศาสนาอิสลามซึ่งดำเนินการอยู่ได้ด้วยกองทุนสาธารณะ ในขณะที่ชนชั้นทางการเมืองชาวมลายูมุสลิมก็ทำตัวเอาอย่างตามเพื่อนนักการเมืองจากส่วนต่าง ๆ ของประเทศด้วยการสร้างเครือข่ายหวัคะแนนและพรรคพวกที่ทรงพลังอำนาจ เครือข่ายเหล่านี้ให้ความสำคัญกับการรักษาแรงสนับสนุนในการเลือกตั้งชั่วคราวและเน้นไปที่จำนวนมากกว่าการที่จะรวบรวมชาวบ้านให้เข้ากับสังคมไทยที่กว้างกว่านี้ได้ พื้นที่ทางการเมืองที่รัฐไทยเสนอให้โดยทั่วไปแล้วก็กลับกลายเป็นเพียงเครื่องประดับเสียมากกว่าจะเป็นการให้โอกาสอย่างแท้จริงในการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับท้องถิ่นในองค์กรปะกอบกว้าง ๆ ดังที่ กล่าวมาแล้วแต่เป็นที่มาของ “โรคความชอบธรรมบกพร่อง” ให้เกิดขึ้นกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งสิ้น”

บทที่ 3 ความมั่นคง ในบทนี้ แม็กคาร์โก กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญ ในนโยบายความมั่นคง คือ ทหาร ตำรวจ กองกำลังพลเรือนติดอาวุธ และงานข่าวกรอง เขาวิจารณ์ว่า นโยบายความมั่นคงของรัฐไทยในพื้นที่ ภาคใต้ (ในขณะนั้น) เป็นความผิดพลาดในทางอาญาที่เกิดขึ้นจากความ สะเพร่า ความหะหลวม ความไม่เอาใจใส่ การไร้ซึ่งความสามารถ การขาด ความร่วมมือและการเดินผิดทิศผิดทางอย่างถึงที่สุด

การปลั่งปากของ ของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ต่อกรณีเหตุการณ์ปล้นปืนที่กองพันทหารพัฒนา อ.เจาะไอร้อง จ.นราธิวาส ว่าทหารที่นั่น “สมควรตาย” เป็นการใช้คำพูดที่ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง เพราะ เป็นการทำลายกำลังใจของบุคลากรด้านความมั่นคงมากมายในพื้นที่ ซึ่งได้อุทิศตนและมุ่งมั่นอย่างไม่น่าเชื่อในการปฏิบัติภารกิจที่อันตรายเป็น กิจวัตรประจำวัน โดยมีค่าตอบแทนเพียงน้อยนิด ขณะเดียวกันรัฐไทย “สมควรจะแพ้” สงครามในภาคใต้เสียมากกว่า เมื่อสำรวจการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งชวนให้เศร้าใจในหลายเหตุการณ์และข้อพิพาทครั้งสำคัญๆ ประเทศไทย ไม่อาจหวังที่จะปรับสภาพให้คืนสู่สถานการณ์ความมั่นคงที่เป็นปกติโดย ผ่านการพูดคุยสนทนาเพียงอย่างเดียวได้

“ทางออกจากหนทางที่ตีบตันนี้มีน้อยมาก นักวิเคราะห์บางคน เรียกร้องให้ใช้วิธีการแบบอริก คือเพิ่มกำลังทหารเป็นสองเท่าเพื่อสร้าง “ตาข่ายความมั่นคง” ในภาคใต้ โดยให้เหตุผลว่าวิธีการเช่นนี้จะสามารถ ลดระดับความรุนแรงได้อย่างเป็นจริงเป็นจัง แต่เมื่อพิจารณาจากหลักฐาน ที่ผ่านมาก็พบว่ายากอย่างยิ่งที่วิธีการเหล่านั้นจะประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ ยังมีข้อเสนอจากอดีตรองเลขาธิการสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ ให้ใช้นาวิกโยธินเข้ามาดูแลพื้นที่ภาคใต้ให้มากขึ้น โดยพยายามสะท้อน ให้เห็นว่าการทำงานของกองกำลังนาวิกโยธินมีประสิทธิผลมากกว่าและใช้ อำนาจอย่างผิดๆ น้อยกว่าเหล่าทหารบก แต่ก็แนวคิดเหล่านี้ถูกต่อต้านโดย กองทัพบกซึ่งเป็นเจ้าภาพในการดูแลพื้นที่นี้โดยตรง

แม็กคาร์โก วิเคราะห์ความคิดเบื้องหลังของความพยายามที่จะแทนที่

ทหารบกด้วยนาวิกโยธินนั้นสะท้อนรูปการณ์สำนักแบบอนุรักษ์นิยมและกษัตริย์นิยมของ “ความมั่นคงเชิงคุณธรรม” ซึ่งเท่ากับเผยให้เห็นอีกครั้งว่าคุณสมบัติในด้านศีลธรรมและพฤติกรรมของกองกำลังด้านความมั่นคงเป็นปัจจัยสำคัญ ต่อการขยายความขัดแย้ง จึงเป็นการย้ำถึงความจำเป็นที่ว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องแสดงความเป็นคนมีศีลธรรมและปฏิบัติหน้าที่ด้วยความยุติธรรม ซึ่งนั่นกลับเป็นความเข้าใจผิดเกี่ยวกับรากเหง้าของปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นอย่างยิ่ง

เขายังชี้ด้วยว่า สมควรที่จะมีการปรับโครงสร้างกองทัพบกไทยอย่างถึงแก่นเพื่อสะท้อนความจำเป็นของงานความมั่นคงของประเทศ ขณะที่ในช่วงครึ่งหลังของปี 2550 ก็ปรากฏหลักฐานยืนยันว่ากองกำลังฝ่ายความมั่นคงสามารถทำงานได้ผลมากขึ้น แต่ในปี 2551 กลับถูกโจมตีอย่างโหดร้ายของกลุ่มนักรบ ตั้งแต่ปี 2547 เป็นต้นมา ความรุนแรงเหล่านี้ดำรงอยู่เป็นวัฏจักร กล่าวคือลดลงสักระยะหนึ่งก่อนที่จะมีการนองเลือดครั้งใหม่อีก ฝ่ายกองทัพกระตือรือร้นเสมอที่จะเน้นย้ำว่าความรุนแรงได้ลดลง แต่ภาพความเป็นจริงกลับสวนทางกัน โดยรูปแบบของความรุนแรงยังคงเปลี่ยนแปลงขึ้นลงสลับไปสลับมาโดยตลอด กองกำลังฝ่ายความมั่นคงก็ดำเนินยุทธวิธีที่แข็งกร้าวเพื่อตอบโต้ไม่ประนีประนอมกับแนวทางสร้างความสมานฉันท์

นอกจากนี้ ยังมองต่อไปว่ากลุ่มนักรบกองกำลังติดอาวุธมีแนวโน้มที่จะเข้าสู่กระบวนการเจรจาอย่างจริงจังก็ต่อเมื่อพวกเขาตระหนักว่าการต่อสู้โดยการใช้อาวุธนั้นไม่มีทางเอาชนะได้อีกต่อไปแล้ว หลังจากเดือนมกราคม ปี 2547 เป็นต้นมาในทางยุทธวิธีขบวนการของนักรบในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นฝ่ายถอยทัพเหนือกว่ามาโดยตลอด ทำให้กองกำลังฝ่ายความมั่นคงของไทยตกเป็นฝ่ายตั้งรับ ขณะในทางยุทธศาสตร์พวกเขาสามารถกุมความคิดความเชื่อของมวลชนอย่างต่อเนื่องด้วยชัยชนะจากการโฆษณาชวนเชื่อมาโดยตลอด ในบทต่อไปจะเป็นเรื่องราวของการวิเคราะห์เจาะลึกเกี่ยวกับขบวนการนักรบดังกล่าวโดยข้อเสนอที่สำคัญอย่างยิ่งของ แม็กคาร์โก นั้นปรากฏอยู่ในบทที่ 4 ว่าด้วยประเด็นของบรรดาเหล่า “กองกำลังติดอาวุธ”

ในบทนี้ได้กล่าวถึงข้อเสนอของลักษณะที่สำคัญว่าด้วย “โครงสร้างของ ขบวนการก่อความไม่สงบ” ที่มีลักษณะเฉพาะไม่เหมือนรูปแบบการก่อการ ร้ายใดๆ ในโลก ซึ่งถือว่าเป็นข้อเสนอที่น่าสนใจที่สุดในหนังสือเล่มนี้จึงขอ อ้างประโยคต่อประโยค เพื่อให้เสียเนื้อความและอรรถรสจากบทสรุปใน บทที่ 4 จากฉบับแปลภาษาไทยว่า

“การปฏิบัติการทางทหารของพวกนักรบส่วนใหญ่เป็นฝีมือของหน่วย เซลล์ขนาดเล็กของเยาวชนที่อยู่ในพื้นที่ ผู้ซึ่งมองตัวเองว่าเป็น “นักสู้” หรือ “ญวน” (นักต่อสู้แนวหน้าของขบวนการสู้รบที่ภาคใต้ เป็นชื่อที่ถูกเรียกขาน อย่างกว้างขวางในพื้นที่ ดูเพิ่มเติมได้ในศัพทาทธิบาย) ที่โดยปรกติแล้วจะถูก ชักชวนให้เข้าร่วมขบวนการโดยผู้ที่มีอาวุโสกว่า และมักจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับ เชื่อมโยงกับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามหรือไม่ก็โรงเรียนตาดึกา เครื่องมือหลักในการชักจูงสมาชิกใหม่เหล่านี้คือการปลุกเสกมายาคติทาง การเมืองที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ปาตานีและการกดขี่อัตลักษณ์มลายูของ รัฐไทย แกนเรื่องสนับสนุนสำคัญประการหนึ่งคือสาระเกี่ยวกับการใช้อำนาจ อันมิชอบของข้าราชการไทย ทหาร และโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือตำรวจ บางครั้ง แกนเรื่องเหล่านี้ก็แสดงออกผ่านทางถ้อยคำสำนวนของพวกญูฮาดหรือ ศาสนาอิสลาม แต่ก็ยังคงมีข้อสงสัยอยู่ไม่น้อยว่าภาษาในท่วงทำนอง ดังกล่าวจะสะท้อนมิติในทางศาสนวิทยาอย่างแท้จริงของการต่อสู้มากเพียงใด รูปแบบของศาสนาอิสลามที่สัมพันธ์กับการต่อสู้เป็นรูปแบบของศาสนา อิสลามแบบมลายูเชิงจารีตนิยมที่คลุมทับด้วยวิถีปฏิบัติที่เต็มไปด้วยการใช้เวทมนต์และสิ่งสารพันผสมปนเปเข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งหาใช่ศาสนาอิสลาม ในแบบสมัยใหม่ไม่ ในภาคใต้ของไทย ศาสนาอิสลามเป็นแหล่งทรัพยากร ที่ขบวนการนักรบใช้ขับเคลื่อนปลุกเร้าผู้คนเพื่อเป้าหมายทางการเมือง ในแง่นี้ ความรุนแรงจึงไม่ได้ถูกกระตุ้นจากความคับข้องหมองใจในทาง ศาสนาเป็นด้านหลัก”

“หลักฐานสนับสนุนความคิดที่ว่า การต่อสู้ครั้งนี้เป็นเรื่องราวที่กำหนด ขึ้นมาใหม่อีกครั้งของขบวนการแบ่งแยกดินแดนกลุ่มเก่านั้นก็มิใช่เพียง

ประปราย บางคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในขบวนการก็เผชิญกับแรงกดดันทางสังคมอย่างมหาศาลให้เข้าร่วม ในขณะที่อีกบางคนก็ถูกบีบบังคับอย่างหนัก มีรูปการณ์ที่หนักแน่นพอที่จะโต้แย้งได้ว่าความรุนแรงดังกล่าวนี้เป็นแบบ “หลังการแบ่งแยกดินแดน”

แม้คาร์โก วางข้อเสนอนี้ได้อย่างน่าสนใจและชวนให้คิดไตร่ตรองว่า นักสู้เหล่านี้ไม่ได้มองตัวเองว่า “โดยเนื้อแท้แล้วเป็นผู้ต้องการแบ่งแยกดินแดนจริงๆ บางทีกลุ่มบีอาร์เอ็น โคออร์ดิเนตอาจจะได้รับประโยชน์มากเกินไปจริงจากการที่ชื่อของตนถูกโยงเข้ากับความรุนแรง จริงอยู่ที่นักสู้บางคนอาจเป็น “ลูกหลานของบีอาร์เอ็น” แต่สิ่งนี้ก็ไม่ได้ทำให้เขาเป็น “บีอาร์เอ็น” จริงๆ จะเป็นการดีที่สุดหากจะเรียกเขาว่าเป็นกลุ่ม “หลังบีอาร์เอ็น” ในขณะเดียวกันพวกเขาอาจจะยังสงวนบางช่องทางการติดต่อสื่อสารกับกลุ่มเก่าอยู่ด้วยก็ได้”

“ความขัดแย้งที่ปาตานีเป็นสงครามเครือข่ายที่ไม่เป็นไปตามแบบแผนรูปแบบหนึ่ง หากจะใช้คำกล่าวของ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ก็สามารถพูดได้ถึงที่สุดได้ว่าขบวนการของบรรดานักรบเหล่านี้คือ “เครือข่ายที่ไร้แกน” ซึ่งเป็นชุดคำที่นิยามกว้างๆ ด้วยผู้กระทำการของสิ่งนี้เองมากกว่าจะเป็นโครงสร้างของมันเอง นี่คือนขบวนการในแบบ “หลังการแบ่งแยกดินแดน (post - separatist)” ซึ่งมีลักษณะบางอย่างของพวกเขา “หลังบีอาร์เอ็น (post - BRN)” แม้ชานอยู่ แต่ความแตกต่างต่างๆ ระหว่างกลุ่มนักรบทั้งหลายและระหว่างความเชื่อในทางอุดมการณ์ก็ได้หายไปกับสาเหตุของความโกรธแค้นที่มีอยู่ร่วมกัน”

ข้อเสนอที่สำคัญว่าด้วยชุดคำอธิบายและทฤษฎีของโครงสร้างของขบวนการก่อความไม่สงบ ที่อาจถือได้ว่าโดดเด่นที่สุดในหนังสือเล่มนี้คือการกล่าวถึงโครงสร้างของขบวนการของนักรบปาตานีอาจเรียกได้ว่าเป็น “โครงข่ายแห่งการเปลี่ยนผ่าน (liminal lattice)” ที่พยายามอธิบายลักษณะพิเศษของขบวนการนี้มีลักษณะแกนกลางอยู่สองประการ อันได้แก่ด้านหนึ่งเป็นชุดของความเชื่อมโยงที่ตัดข้ามกัน ซึ่งสามารถมองเห็นเป็น

ลักษณะคล้ายโครงข่าย (lattice) และอีกด้านหนึ่งจะมีคุณลักษณะของสถานะก้ำกึ่งในระยะเวลาเปลี่ยนผ่าน (liminality) เพราะขบวนการที่ว่านี้จะดำรงอยู่ที่เฉพาะตรงจุดที่เป็นปลายสุดที่จะสามารถสถาปนาเป็นองค์กรที่จับต้องได้นั่นเอง ในขณะที่ทั้งผู้แสดงและผู้ชมจำนวนมากในเวทีความขัดแย้งต้องการทำให้โครงข่ายนี้แข็งแรงขึ้น โดยจินตนาการว่าเป็นโครงสร้างที่มั่นคงกว่าที่เป็นอยู่จริง (ดังเช่น งานศึกษาของ พล.ท.สำเร็จ ศรีราษฎร์ ชื่อ “ขบวนการ BRN-Coordinate กับการก่อความไม่สงบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา ในช่วงปี 2547-2550: ผู้เขียน) แต่สถานะก้ำกึ่งในระยะเวลาเปลี่ยนผ่านของขบวนการที่แผ่ซ่านกระจายไปทั่วนั้นได้บ่อนเซาะทำลายจินตภาพเหล่านี้เสียจนหมดสิ้น พวกนักรบในสนามนั้นเป็นของจริงยิ่งนัก แต่องค์กรของพวกเขาแทบไม่ได้เป็นเช่นนั้นเลย

“ไม่ว่าทางการไทยจะเลือกเชื่ออย่างไรก็ตาม จริงๆ แล้วมันเป็นเหมือนกับโครงข่ายแห่งการเปลี่ยนผ่าน (luminal lattice) คือไม่ได้มีความเป็นองค์กรอะไรที่มากไปกว่าชุดของความเชื่อมโยงที่จับต้องไม่ได้ ซึ่งเมื่อยิ่งเวลาผ่านไปก็จะมีลักษณะที่สามารถรับรู้ได้ถึงถึงการเปลี่ยนผ่านมากขึ้น แต่กลับจะมีลักษณะคล้ายโครงตาข่ายลดน้อยลง แม้บางครั้งจะมีการโจมตีในลักษณะที่มีการประสานงานกันอยู่บ้าง แต่เหตุการณ์ส่วนใหญ่เป็นการกระทำของเครือข่ายเฟรนไชส์ความรุนแรงที่มีความสามารถในการจัดการตัวเองได้ นักสู้เหล่านี้ต่างมีความดุดันโดยที่พวกเขาไม่มีผู้บังคับที่แท้จริงใดๆ เลย”

โดยสรุปของหนังสือเล่มนี้ พยายามที่จะเน้นย้ำอย่างยิ่งว่า ความขัดแย้งในภาคใต้ของประเทศไทยเป็นสงครามที่วาดด้วยเรื่องของ “ความชอบธรรม” ในศตวรรษที่ผ่านมา ผู้นำกลุ่มนักรบได้พยายามสร้างวิกฤติความชอบธรรมให้เกิดขึ้น แต่ผู้ต่อต้านมักได้รับการปราบปรามที่ไม่เหมาะสม ขณะที่ครึ่งหลังศตวรรษที่ 20 รัฐไทยได้พยายามจัดการกับจังหวัดเหล่านี้โดยใช้วิธีการปกครองแบบระบบเจ้าและข้าราชการที่มีคุณธรรม ผ่านวิถีความชอบธรรมผ่านวาทกรรม “ชาติ ศาสน์ กษัตริย์” แต่กลับไม่ก้องกังวานมากนักในปาดานี้

งานชิ้นนี้ได้แสดงให้เห็นถึงข้อจำกัดของการตีความแบบตายตัวต่อ “ความขัดแย้งทางชาติพันธุ์” ที่อิงอาศัยคำศัพท์ที่สร้างปัญหาอย่าง “ความรุนแรงแบบอิสลาม (Islamic violence)” และ “การก่อการร้ายสากล (international terrorism)” ชาวมุสลิมปาตานีก็คล้ายกับมุสลิมในประเทศอื่นๆ ที่ฮาเฟซได้ศึกษา ไว้ในช่วงต้นว่า พวกเขาไม่ได้ก่อการกบฏขึ้นเพราะเหตุผลในสังคม เศรษฐกิจหรือแม้แต่ในด้านจิตวิทยาและไม่ได้ถูกกระตุ้นด้วยอุดมการณ์ของพวกเขาที่มุ่งก่อสงครามศาสนาเป็นด้านหลัก

มูลเหตุนี้มีใจกลางอยู่ที่คำถามเกี่ยวกับ ‘ความชอบธรรม’ กล่าวคือ ความต้องการอำนาจในการปกครองดินแดนที่เชื่อว่าเป็นของพวกเขา อีกครั้ง ซึ่งขัดแย้งกับตรรกะของรัฐไทยต่อสิทธิเหนือดินแดนดังกล่าว การจะทำความเข้าใจต่อความขัดแย้งครั้งนี้ จะต้องเน้นไปที่ กระบวนการ และโอกาสทางการเมืองเป็นหลัก ขณะที่ศาสนาอิสลามเป็นเพียงทรัพยากร ในการขับเคลื่อนมวลชนและเป็นกรอบเหตุผลที่สร้างความชอบธรรมในการ ใช้ความรุนแรงจนบางครั้งเลยเถิดและน่าสะพรึงกลัว

สำหรับผู้่านบางคน สิ่งที่น่าประหลาดใจที่สุดของหนังสือเล่มนี้น่าจะเป็น “ข้อค้นพบในเชิงปฏิเสศสองประการ” ประการแรก คือ ความขัดแย้งใน ภูมิภาคใต้ของไทยนั้นโดยแก่นแกนแล้วไม่ได้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามแต่อย่างใด เป็นความจริงว่าพวกนักรบได้ตัดดวงผลประโยชน์จากการที่ชนชั้นนำทาง ศาสนาได้สูญเสียสิทธิอำนาจไป จากการเข้าไปแทรกแซงคณะกรรมการ อิสลามประจำจังหวัดและดึงเอาเจ้าของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มาเป็นพวกเกิดช่องว่างกับคนหนุ่มที่มีจิตใจอันแข็งกร้าวกว่าเข้ามาแทนที่ ซึ่งกลายเป็นครูโรงเรียนปอเนาะและอุซตาซรุ่นใหม่ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งใน การชักจูงเด็กหนุ่มให้เข้าร่วมก่อการ

นอกจากนี้ การชักชวนสมาชิกใหม่ๆ เข้าสู่ขบวนการนั้นต่างก็ใช้ศัพท์ แสงของอิสลามเป็นส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นพิธีสาบานตน พิธีกรรมที่ใช้ไสยศาสตร์ และการพูดถึงญihadหรือสงครามศาสนา แต่กระนั้นสิ่งเหล่านี้ก็ไม่มีอะไรที่ ทำให้ความขัดแย้งที่ปาตานีกลายเป็นความขัดแย้งทางศาสนาขึ้นมาได้ แม้

นี้ แต่ต้องอาศัยความกล้าหาญต่อการนำเสนอข้อสรุปดังกล่าวในแบบที่ผู้
เชี่ยวชาญโดยทั่วไปจะชอบใจนัก เขายังชี้ลงไปอย่างหนักแน่นอีกว่า ยากที่
ความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยจะคลี่คลายลงได้
อย่างรวดเร็วโดยรัฐบาลใดรัฐบาลหนึ่งภายหลังการรัฐประหาร 2549 กระนั้น
สิ่งที่ต้องตระหนักมากขึ้นไปอีกก็คือ สงครามในภาคใต้นั้นไม่สามารถเอาชนะ
ได้ด้วยวิธีการทางการทหาร ถ้อยคำอันนุ่มนวลเกี่ยวกับ “ความยุติธรรม”
และ “ความสมานฉันท์” ไม่อาจโน้มน้าวให้ประชาชนทั่วไปเชื่อใจได้เลย

ข้อเสนอในย่อหน้าสุดท้ายยิ่งตอกย้ำจุดยืนและข้อค้นพบของเขา
ในฐานะนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ให้หนักแน่นเข้าไปอีกก็คือ หากจังหวัด
ชายแดนภาคใต้ไม่สามารถสถาปนาการปกครองที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วม
เสียแล้ว จำนวนเหล่านี้ก็จะยังเจริญงอกงามต่อไป ก็เพราะว่ารัฐไทย
ไร้ซึ่งความชอบธรรมที่เพียงพอ โดยหากต้องการเอาชนะพวกเขา สิ่งแรก
ที่ต้องสถาปนาคือ “ความชอบธรรม”